

Bilimsel Araştırmanın Yayına Dönüştürülmesi: Sorunlar ve Öneriler

Prof.Dr. Cumhuri ÇÖKMÜŞ

Ankara Üniversitesi, Fen Fakültesi
Biyoloji Bölümü, Tandoğan 06100 ANKARA
cokmus@science.ankara.edu.tr

ÖZET

Bu çalışmada, ülkemizde yapılan bilimsel araştırmaların yayına dönüştürülmesinde karşılaşılan zorluk/engellerin neler olduğunun ve bu engel/zorlukların ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlerin belirlenmesi amacıyla, kuruluş tarihleri dikkate alınarak Ankara, Ege, Hacettepe, Adnan Menderes, Abant İzzet Baysal, Zonguldak Karaelmas, Aksaray ve Kırşehir Ahi Evran Üniversiteleri Fen/Fen-Edebiyat Fakültelerine bağlı Biyoloji Bölümünde görev yapan toplam 70 öğretim elemanına dönük bir anket çalışması yapılmış ve sonuçlar değerlendirilmiştir. Makale yazımı konusunda lisansüstü programlarda yeterli bilgi verilmemesi, yabancı dil yetersizliği ve yayın yapmaya teşvik edici düzenlemelerin olmaması başlıca engel/zorluklar olarak değerlendirilirken; özendirici düzenlemelerin yapılması, ulusal araştırma grupları arasındaki işbirliği olanaklarının artırılması ve lisansüstü ders programlarına ilgili ders/ler eklenmesi çözüm önerileri olarak değerlendirilmiştir. Anket sonuçları aynı zamanda üniversiteler gruplandırılarak ve öğretim elemanlarının unvanları bazında da değerlendirilerek yorumlanmıştır.

YÖNTEM

Bu amaçla Ekim-2010 içerisinde, kuruluş tarihleri de dikkate alınarak Ankara, Ege, Hacettepe, Adnan Menderes, Abant İzzet Baysal, Zonguldak Karaelmas, Aksaray ve Kırşehir Ahi Evran Üniversiteleri Fen/Fen-Edebiyat Fakültelerine bağlı Biyoloji Bölümü öğretim elemanlarına dönük bir anket çalışması yapılmış olup bu ankete 11 Profesör, 12 Doçent, 24 Yardımcı Doçent, 17 Doktora ve 5 Yüksek Lisans düzeyinde olmak üzere toplam 70 kişi katılmıştır.

Ankette, öğretim elemanının kişisel, yayın ve tez bilgilerinin yanında bu araştırmanın temel temasını oluşturan konularda sorular ve öneriler kullanılmış olup anket formu ekte verilmiştir. Değerlendirmelerde, anket sonuçlarının yanında bu alanda yapılmış bilimsel araştırma sonuçları ve mevcut bilgi/deneyim birikimi de kullanılmıştır.

BULGULAR ve TARTIŞMA

Tablo 1’de anket uygulanan Biyoloji Bölümlerinin bulunduğu Üniversiteler ve öğretim elemanlarının dağılımı verilmiştir. Kuruluş yılları dikkate alınarak seçilen 8 üniversiteden toplam 70 kişi ankete cevap vermiştir.

Tablo 1. ANKET UYGULANAN BİYOLOJİ BÖLÜMLERİNİN BULUNDUĞU ÜNİVERSİTELER VE ÖĞRETİM ELEMANLARI

	Üniversite	Kuruluşu	Öğretim Elemanları					Toplam
			Profesör	Doçent	Y.Doçent	Doktora	Yük Lisans	
1	Ankara	1946	1	4	4	3		12
2	Ege	1955	1	4	2	3	1	11
3	Hacettepe	1967	4	1		8	2	15
4	Adnan Menderes	1992	1	1	3			5
5	Abant İzzet Baysal	1992	3		2	1		6
6	Zonguldk Karaelmas	1992	1	1	3		1	6
7	Aksaray	2006		1	10	2		13
8	Ahi Evran	2006			1		1	2
Toplam			11	12	25	17	5	70

Tablo 2’de görüldüğü gibi bilimsel araştırmaların yayına dönüştürülmesinde engel/zorluk olarak değerlendirilen etkenlerin başında sırasıyla makale yazma konusundaki bilgi yetersizliği, yabancı dil yetersizliği, yayın yapmayı teşvik edici düzenlemelerin olmaması ve kısmen de ulusal araştırma grupları arasındaki bilgi aktarımının eksikliği gelmektedir. Bunun yanında, mevcut bilgilere ulaşmada teknik ve ekonomik zorlukların, tez danışmanının yetersizliğinin, dergi ücretlerinin ve zorlayıcı faktörlerin olmamasının önemli bir etkiye sahip olmadığı görülmektedir.

Tablo 2. BİLİMSEL ARAŞTIRMALARIN YAYINA DÖNÜŞTÜRÜLMESİNDE KARŞILAŞILAN ZORLUK/ENGELLER (Tüm öğretim elemanları)

	Soru	Toplam İşaretleme	Oranı (%)
1	Makale yazımı konusunda lisansüstü programlarda yeterli bilgi verilmemesi	42	60.0
2	Yabancı dil yetersizliği	40	57.1
3	Yayın yapmaya teşvik edici düzenlemelerin olmaması	35	50.0
4	Ulusal bazda araştırma grupları arasında bilgi transferindeki eksiklik	32	45.7
5	Tez danışmanının/Proje yöneticisinin yeterince yönlendirme yapmaması	28	40.0
6	Ulusal bilimsel veri tabanlarının eksikliği	22	31.4
7	Araştırmanın bilimsel düzey bakımından düşük olması	21	30.0

8	Yayın yapmaya zorlayıcı faktörlerin olmaması	19	27.1
9	Dergilerin ücret talep etmesi	19	27.1
10	Mevcut bilgilere ulaşmada teknik zorlukların olması	18	25.7
11	Tez danışmanının yayın yapma konusunda yetersizliği	16	22.8
12	Mevcut bilgilere ulaşmada ekonomik zorlukların olması	16	22.8
13	Diğer (<i>Lütfen belirtiniz</i>).	9	12.8

Bilimsel araştırmaların yayına dönüştürülmesinde karşılaşılan zorluk/engellerin ortadan kaldırılması için önerilenler öncelik sırasına göre Tablo 3’de verilmiştir. Buna göre; yayın yapmayı özendirici düzenlemelerin yapılması, ulusal araştırma grupları arasındaki işbirliğinin artırılması ve lisansüstü ders programlarına ilgili ders/lerin eklenmesi en önemli önerileri oluşturmaktadır.

Tablo 3. BİLİMSEL ARAŞTIRMALARIN YAYINA DÖNÜŞTÜRÜLMESİNDE KARŞILAŞILAN ZORLUK/ ENGELLERİN KALDIRILMASI İÇİN YAPILMASI GEREKENLER (Tüm öğretim elemanları)

	Soru	Toplam İşaretleme	Oranı
1	Özendirici düzenlemeler yapılmalı	49	70.0
2	Ulusal araştırma grupları arasındaki işbirliği olanakları artırılmalı	48	68.6
3	Lisansüstü ders programlarına ilgili ders/ler eklenmeli	46	65.7
4	Araştırma alanlarına göre ulusal veri tabanları oluşturulmalı (ARBİS gibi)	27	38.6
5	Zorlayıcı düzenlemeler yapılmalı	21	30.0
6	Lisansüstü eğitimi yabancı dilde yapmalı	16	22.8
7	Diğer (<i>Lütfen belirtiniz</i>).	6	8.6

Tablo 4’de üniversiteler kuruluş tarihlerine göre gruplandırılmış ve anket sonuçları, ilgili sıklıkla işaretleyen toplam öğretim elemanı sayısına göre (A) ve her bir üniversite grubundaki toplam öğretim elemanı sayısına göre (B) verilmiştir. Tablo 4’de üniversiteler eski, yaklaşık 20 ve 5 yıllık olmak üzere 3 gruba ayrılarak değerlendirme yapılmış ve özellikle aynı grupta yer alan öğretim elemanı toplam sayısı temel alınarak yapılan değerlendirmelerin üniversite gruplarının görüşlerini yansıtmaları açısından daha anlamlı olduğu görülmektedir. Buna göre; bilimsel araştırmanın yayına dönüştürülmesinde, lisansüstü programlarda yeterince bilgi verilmemesi ve yabancı dil yetersizliği, kısmen de ulusal araştırma grupları arasında bilgi

transferindeki eksiklik tüm üniversite gruplarınca önemli etkenler olarak değerlendirilirken, yayın yapmayı teşvik edici düzenlemelerin olmaması ve kısmen de dergi ücretleri yeni üniversitelerce engel olarak değerlendirilmiş, diğer üniversiteler tarafından önemsiz bulunmuştur.

Bunun yanı sıra, tez danışmanının yayın yapma konusundaki yetersizliği, mevcut bilgilere ulaşmada karşılaşılan teknik ve ekonomik zorluklar ile ulusal bazda veri tabanlarının eksikliği her üç üniversite grubunca da önemsiz bulunmuştur.

Bilimsel araştırmaların yayına dönüştürülmesinde karşılaşılan zorluk/engellerin ortadan kaldırılmasında, özellikle II. ve III. Grup yeni üniversiteler eski üniversitelere göre daha fazla oranda olmak üzere özendirici düzenlemelerin yapılmasını, ulusal araştırma grupları arasındaki işbirliği olanaklarının artırılmasını, lisansüstü programlara ilgili ders/lerin eklenmesini önerirken zorlayıcı düzenlemelerin yapılmasını sadece II. Grup, ulusal veri tabanlarının oluşturulmasını sadece III. Grup önermiş; lisansüstü eğitimin yabancı dilde yapılması her üç üniversite grubunca da önerilmemiştir.

Tablo 4. ÜNİVERSİTE GRUPLARI BAZINDA BİLİMSEL ARAŞTIRMALARIN YAYINA DÖNÜŞTÜRÜLMESİNDE KARŞILAŞILAN ZORLUK/ENGELLER ve ÇÖZÜM ÖNERİLERİ.

Değerlendirme Kriteri	(I. Grup) Ankara Ege Hacettepe (38 kişi)		(II. Grup) A. Menderes A.İzzet Baysal Z. Karaelmas (17 kişi)		(III. Grup) Aksaray Ahi Evran (15 kişi)		
	A(%)	B(%)	A(%)	B(%)	A(%)	B(%)	
Bilimsel Araştırmaların Yayına Dönüştürülmesinde Karşılaşılan Zorluk/Engel'ler Nelerdir?							
1	Yabancı dil yetersizliği	55	58	20	47	25	67
2	Araştırmanın bilimsel düzey bakımından düşük olması	62	34	33	41	5	7
3	Tez danışmanının/Proje yöneticisinin yeterince yönlendirme yapmaması	61	45	28	47	11	20
4	Tez danışmanının yayın yapma konusunda yetersizliği	56	24	31	29	13	13
5	Yayın yapmaya teşvik edici düzenlemelerin olmaması	43	39	31	6	26	53
6	Yayın yapmaya zorlayıcı faktörlerin olmaması	47	24	42	47	11	13
7	Dergilerin ücret talep etmesi	32	16	26	29	42	47
8	Mevcut bilgilere ulaşmada teknik zorlukların olması	39	18	22	23	39	41

9	Mevcut bilgilere ulaşmada ekonomik zorlukların olması	44	18	37	35	19	20
10	Makale yazımı konusunda lisansüstü programlarda yeterince bilgi verilmemesi	58	63	21	53	21	53
11	Ulusal bazda araştırma grupları arasında bilgi transferindeki eksiklik	53	45	22	41	25	47
12	Ulusal bilimsel veri tabanlarının eksikliği	54	31	23	29	23	29
Bilimsel Araştırmaların Yayına Dönüştürülmesinde Karşılaşılan Zorluk/Engel'lerin Kaldırılması İçin Yapılması Gerekenler Nelerdir?							
1	Özendirici düzenlemeler yapılmalı	38	50	31	88	31	100
2	Zorlayıcı düzenlemeler yapılmalı	28	16	57	70	15	20
3	Lisansüstü ders programlarına ilgili ders/ler eklenmeli	37	45	33	88	30	93
4	Lisansüstü eğitimi yabancı dilde yapılmalı	37	16	37	35	26	27
5	Ulusal araştırma grupları arasındaki işbirliği olanakları artırılmalı	36	45	31	88	33	100
6	Araştırma alanlarına göre ulusal veri tabanları oluşturulmalı (ARBİS gibi)	41	29	26	41	33	60

A : İlgili şıkkı işaretleyen toplam öğretim elemanı sayısına göre

B: Her bir üniversite grubundaki toplam öğretim elemanı sayısına göre

Tablo 5’de anket verileri, Yüksek Lisans ve Doktora düzeyi birleştirilerek öğretim elemanı unvanı bazında değerlendirilmiştir. Buna göre, bilimsel araştırmaların yayına dönüşmesinde; yabancı dil yetersizliği ve makale yazımı konusunda lisansüstü programlarda yeterince bilgi verilmemesi Profesör, Doçent, Yrd. Doçent ve kısmen de lisansüstü öğrenciler tarafından engel olarak değerlendirilirken, tez danışmanının yeterince yönlendirme yapmaması sadece Profesör ve Doçentler tarafından, ulusal araştırma grupları arasında bilgi transferindeki eksiklik sadece Doçent ve Yrd. Doçentler tarafından, dergi ücretleri sadece Doçentler tarafından, yayın yapmayı teşvik edici düzenlemelerin olmaması Yrd. Doçent ve kısmen de diğer öğretim elemanları tarafından engel olarak değerlendirilmiştir. Buna karşılık diğer faktörler önemsiz olarak değerlendirilmiştir.

Çözüm önerileri olarak, özendirici düzenlemeler ve lisansüstü programlara ilgili ders/lerin eklenmesi tüm öğretim elemanlarınca önerilirken, ulusal araştırma grupları arasındaki işbirliğinin artırılması lisansüstü öğrencilerin dışındaki öğretim elemanlarınca, ulusal veri tabanlarının oluşturulması Doçent kısmen de Yrd. Doçentler tarafından önerilmiş; zorlayıcı düzenlemelerin ve lisansüstü eğitimin yabancı dilde yapılması ise tüm öğretim elemanlarınca önerilmemiştir.

Tablo 5. ÖĞRETİM ELEMANI BAZINDA BİLİMSEL ARAŞTIRMALARIN YAYINA DÖNÜŞTÜRÜLMESİNDE KARŞILAŞILAN ZORLUK/ENGELLER ve ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

Değerlendirme Kriteri	Öğretim Elemanı				
	Prof (11)	Doç (12)	Y.Doç (24)	YL+Dok (23)	
Bilimsel Araştırmaların Yayına Dönüştürülmesinde Karşılaşılan Zorluk/Engel'ler Nelerdir?					
1	Yabancı dil yetersizliği	54*	75	62	48
2	Araştırmanın bilimsel düzey bakımından düşük olması	64	42	12	13
3	Tez danışmanının/Proje yöneticisinin yeterince yönlendirme yapmaması	64	67	37	26
4	Tez danışmanının yayın yapma konusunda yetersizliği	27	25	29	13
5	Yayın yapmaya teşvik edici düzenlemelerin olmaması	45	42	58	43
6	Yayın yapmaya zorlayıcı faktörlerin olmaması	27	8	29	43
7	Dergilerin ücret talep etmesi	9	17	50	22
8	Mevcut bilgilere ulaşmada teknik zorlukların olması	27	17	37	17
9	Mevcut bilgilere ulaşmada ekonomik zorlukların olması	27	17	29	13
10	Makale yazımı konusunda lisansüstü programlarda yeterince bilgi verilmemesi	54	67	71	48
11	Ulusal bazda araştırma grupları arasında bilgi transferindeki eksiklik	27	67	62	22
12	Ulusal bilimsel veri tabanlarının eksikliği	36	33	42	22
Bilimsel Araştırmaların Yayına Dönüştürülmesinde Karşılaşılan Zorluk/Engel'lerin Kaldırılması İçin Yapılması Gerekenler Nelerdir?					
1	Özendirici düzenlemeler yapılmalı	82	75	75	61
2	Zorlayıcı düzenlemeler yapılmalı	27	17	25	30
3	Lisansüstü ders programlarına ilgili ders/ler eklenmeli	54	75	79	61
4	Lisansüstü eğitimi yabancı dilde yapmalı	18	17	25	35
5	Ulusal araştırma grupları arasındaki işbirliği olanakları artırılmalı	64	92	83	39
6	Araştırma alanlarına göre ulusal veri tabanları oluşturulmalı (ARBİS gibi)	9	75	46	26

* : Değerleme %'si

SONUÇ ve DEĞERLENDİRME

Anket sonuçları, makale yazımı konusunda lisansüstü programlarda yeterli bilgi verilmemesinin, yabancı dil yetersizliğinin ve yayın yapmaya teşvik edici düzenlemelerin olmamasının bilimsel araştırmaların yayına dönüştürülmesinde karşılaşılan başlıca engel/zorluklar olduğunu, bu konunun çözümü açısından özendirici düzenlemelerin yapılması, ulusal araştırma grupları arasındaki işbirliği olanaklarının artırılması ve lisansüstü ders programlarına ilgili ders/lerin eklenmesi gerektiğini göstermektedir. Bunlar arasında özellikle tüm lisansüstü öğrenciler tarafından zorunlu olarak alınması gereken ders/lerin lisansüstü programlara eklenmesiyle, bilimsel araştırma konusunun belirlenmesi, planlanması, yürütülmesi, sonuçların bilimsel bir makale şekline dönüştürülmesinin yanı sıra bilimsel araştırma makalesinin okunması ve değerlendirilmesi konusunda bilgilendirmelerin yapılması önemli katkı sağlayacaktır. Diğer yandan, üniversitelerdeki eğitim-öğretim ve

bilimsel araştırma faaliyetlerinin belirli kurallar çerçevesinde birbirinden ayrıştırılması, her iki kategorideki çıktıların objektif kriterlerle sorgulanması veya ödüllendirilmesi bu alana ayrıca katkı sağlayacaktır.

ANKET FORMU
Bilimsel Araştırmanın Yayına Dönüştürülmesi: Sorunlar ve Öneriler

A. KİŞİSEL BİLGİLER

Adı-Soyadı	(İsteğe Bağlı)
Unvanı	() Profesör () Doçent () Yardımcı Doçent () Doktora () Yüksek Lisans
Kurumu	

Doktora	() Tamamlandı (Tarih:.....)	() Devam ediyor
Yüksek Lisans	() Tamamlandı (Tarih:.....)	() Devam ediyor

B. YAYIN İLE İLGİLİ BİLGİLER

1. İlk Yayınınızın Yapıldığı

- a) Yıl:
- b) Kaynak : () YL Tezi () Doktora Tezi () Proje () Münferit
- c) Yer : () SCI/SSCI/AHCI Kapsamındaki Dergiler () Diğer
- d) Makaledeki Konumunuz () Birinci isim () İkinci isim
() Üçüncü isim () 4 ve daha sonra

2. Tez Bilgileri

- Yüksek Lisans Tezi () Yayınlandı (yılı:.....) () Yayınlanmadı
- Doktora Tezi () Yayınlandı (yılı:.....) () Yayınlanmadı

C. BİLİMSEL ARAŞTIRMALARIN (Tez, Proje, Münferit) YAYINA DÖNÜŞTÜRÜLMESİNDE KARŞILAŞILAN ZORLUK/ENGEL'LER NELERDİR?

(Lütfen uygun olan **sıklar**ı işaretleyiniz).

- () Yabancı dil yetersizliği
- () Araştırmanın bilimsel düzey bakımından düşük olması
- () Tez danışmanının/Proje yöneticisinin yeterince yönlendirme yapmaması
- () Tez danışmanının yayın yapma konusunda yetersizliği
- () Yayın yapmaya teşvik edici düzenlemelerin olmaması
- () Yayın yapmaya zorlayıcı faktörlerin olmaması
- () Dergilerin ücret talep etmesi
- () Mevcut bilgilere ulaşmada teknik zorlukların olması
- () Mevcut bilgilere ulaşmada ekonomik zorlukların olması
- () Makale yazımı konusunda lisansüstü programlarda yeterince bilgi verilmemesi
- () Ulusal bazda araştırma grupları arasında bilgi transferindeki eksiklik
- () Ulusal bilimsel veri tabanlarının eksikliği
- () Diğer (Lütfen belirtiniz).

D. BİLİMSEL ARAŞTIRMALARIN (Tez, Proje, Münferit) YAYINA DÖNÜŞTÜRÜLMESİNDE KARŞILAŞILAN ZORLUK/ENGEL'LERİN KALDIRILMASI İÇİN YAPILMASI GEREKENLER NELERDİR? (Lütfen uygun olan **sıkları işaretleyiniz).**

- () Özendirici düzenlemeler yapılmalı
- () Zorlayıcı düzenlemeler yapılmalı
- () Lisansüstü ders programlarına ilgili ders/ler eklenmeli
- () Lisansüstü eğitimi yabancı dilde yapılmalı
- () Ulusal araştırma grupları arasındaki işbirliği olanakları arttırılmalı
- () Araştırma alanlarına göre ulusal veri tabanları oluşturulmalı (ARBİS gibi)
- () Diğer (Lütfen belirtiniz).

E. EKLEMENİZ İSTEDİKLERİNİZ